

The "Common-Sense" Rebellion – ויקח קורה "מרד השכל הישר"
שיעורו של ר' סולוביצ'יק
ר' מ. נבון

במדבר פרק טז

(א) וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קֹהֵת בֶּן לֵוִי וְדָתָן וְאַבְיָרָם בְּנֵי אֶלְיָאָב וְאוֹן בֶּן פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן :
(ב) וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַנְשֵׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמְאֹתַיִם נְשִׂאֵי עֵדָה קִרְאֵי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי שָׁם :
(ג) וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב לָכֶם פִּי כָל הָעֵדָה כָּל־מִן קִדְשֵׁים וּבְתוֹכְכֶם יִקְוֶה וַיִּמְדוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קַהֵל יִקְוֶה :

ר' ליבטג - "ויקח" : דו-משמע במכוון. שתי קבוצות נגד שתי הנהגות : כהונה, מנהיגות.

רש"י במדבר פרק טז פסוק א

ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת ... דבר אחר ויקח קרח משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים ...

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף קט עמוד ב

ויקח וגוי אר"ל שלקח מקח כו'. דלפי פשוטו נדחק רש"י בפ"י החומש שלקח את עצמו לצד אחד וע"כ דרשו מיניה כי זה בעושרו לא עשה כדרך העשירים שקונים המקח היותר טוב אבל קרח לקח בעושרו מקח רע ...

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קט עמוד ב

ויקח [קרח] אמר ריש לקיש : שלקח מקח רע לעצמו.

רש"י מסכת סנהדרין דף קט עמוד ב

מקח רע - התחיל בקטטה.

תורה תמימה הערות במדבר פרק טז הערה א

דייק הלשון ויקח שאינו מכון כ"כ להמשך הענין, רק ללקיחה ביד דבר ממש, ויותר היה נאות כאן לכתוב ויקם או ויעמוד וכדומה מן הלשונות המורות על המחלוקת, ודריש שלקח מקח רע לעצמו. וי"ל הכונה ע"פ המבואר באגדות שהיה עשיר והוציא על מחלוקת זו הרבה כסף ששיחד את בני חברתו והאכילם והשקם, הרי קנה לו בכספו עסק רע שלא כדרך העולם שקונין בכסף הרבה מקח טוב, ועיין במדרשים :

רש"י במדבר פרק טז פסוק א

ודתן ואבירם - בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה, שכן לקחת ובניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלוקתו, אוי לרשע אוי לשכנו. ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו, שנאמר (שמות ו, יח) ובני קהת וגו'. עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה, לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו. מה עשה, עמד וכנס מאתים חמישים ראשי סנהדראות, ... והלבישן טליתות שכולן תכלת. באו ועמדו לפני משה. אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה. אמר להם חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין [צבע] אחר חוט אחד של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה :

במדבר רבה (וילנא) פרשת קרח פרשה יח ג

ויקח קרח מה כתיב למעלה מן הענין (במדבר טו) ועשו להם ציצית קפץ קרח ואמר למשה טלית שכולה תכלת מהו שתהא פטורה מן הציצית א"ל חייבת בציצית א"ל קרח טלית שכולה תכלת אין פוטרת עצמה ארבע חוטין פוטרות אותה, בית מלא ספרים מהו שיהא פטור מן המזוזה אמר לו חייב במזוזה א"ל כל התורה כולה רע"ה פרשיות אינה פוטרת את הבית פרשה אחת שבמזוזה פוטרת את הבית אמר לו דברים אלו לא נצטוית עליהן ומלבד אתה בודאן הה"ד "ויקח קרח". אין ויקח אלא לשון פליגא שלבו לקחו וכענין שנאמר (איוב טו) מה יקח לבד, הוא שמשא אומר להם שנאמר המעט כי הבדיל אלהי ישראל אמרו חכמים חכם גדול היה קרח ומטועני הארון שנאמר (במדבר ז) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם וקרח בן יצהר בן קהת וכשאמר משה (שם /במדבר/ טו) ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת מיד צוה ועשו ר"נ טליתות תכלת ונתעטפו בהן אותן ר"נ ראשי סנהדראות שקמו על משה ...

כלי יקר במדבר פרק טז פסוק א

במדרש (במדבר רבה יח ג) אמרו ויקח קרח מה לקח טלית שכולו תכלת וכו', ומסיק ששאל עוד בית מלא ספרים אם חייב במזוזה וכו'. בשלמא ציצית דרש סמוכין מדסמך ויקח קרח לפרשת ציצית אבל מזוזה מאן דכר שמיה. ונראה לי דמפיק לה מדכתיב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אוהליהם למה ליה למכתב פתח אוהליהם אלא שיצאו נצבים לחרף ולגדף על המזוזה שבפתח אוהליהם. והנה קרח חלק על פרשת ציצית ודתן ואבירם הוסיפו עוד לחלוק על מצות המזוזה שבפתח האוהל כי אמרו שמשה בדה מלבו שתי מצוות אלו והיה זה מעין מחלוקתם כמו שכתב רבינו בחיי כי אמרו כשם שטלית שכולו תכלת הסברא נותנת שהוא פטור מציצית, וכן בית מלא ספרים פטור ממזוזה, כך בזמן שכל העדה קדושים אינן צריכין למנהיג. ועוד רמוז בזה לומר שעיקר טעם שתי מצוות אלו להיות לאדם כמזכירים את מצוות ה' כמו שנאמר וראיתם אותן וזכרתם וגו', וכן המזוזה כדי שיזכור את ה' בבואו ובצאתו, ובזמן שכל העדה קדושים אינן צריכין לדבר המזכיר כי בלאו הכי ה' לנגדם תמיד הוא יתברך וכל מצוותיו ואין צורך בהם כי אם לאנשים שכחי אלהים:

משנה אבות ה: טז

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו:

שמות פרק לה פסוק לא

וַיִּמְלֵא אֶת־רוּחַ אֱלֹהִים בְּחַכְמָהּ בְּתַבּוּנָהּ וּבְדַעַתָּהּ וּבְכָל מְלָאכָה:

- חכמה – ידע מיוחד הנקנית ע"י לימוד עמוק
- בינה – יכולת לנתח, להסיק וליישם
- דעת – "common-sense" שיפוט פרקטי

R. Soloveitchik, Reflections Vol. 1, p.142

Korah was committed to the doctrine of religious subjectivism, which regards one's **personal feelings as primary** in the religious experience... The *mitzvot*, by contrast, are physical acts which reflect the inner quest, the hidden feelings of religious emotion... On the basis of Korah's theory, the mitzvah would have to correspond to the mood that prompts it. The value of the mitzvah is to be found not in its performance, but in its subjective impact upon the person, its ability to arouse a devotional state of mind.

R. Soloveitchik, Reflections Vol. 1, p.143

... there are two levels in religious observance, the **objective outer mitzvah and the subjective inner experience** ... Both the deed and the feeling constitute the total religious experience... The mitzvah does not depend on the emotion; rather, it **induces** the emotion. ... The halakhically defined mitzvah has quantitative dimensions and precise perimeters, and these establish the authenticity of the genuinely Jewish religious experience. This is a *hidush* ... The only solid reality is the mitzvah ... act which has been Divinely prescribed ... emotional responses cannot be so mandated... This was Korah's error...

- (1) religious emotion is volatile
- (2) each person feels an experience differently
- (3) emotional responses can be quite secular (trance/orgy) as opposed to religious.

R. Soloveitchik, Reflections Vol. 1, p.146

The great religious romance with God, the emotional transport, follows one's observance of the mitzvah, not the reverse.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף עד עמוד א

משה ותורתו אמת והן בדאין [ז"א: ואנו שקרנים].